

JOAN FARELL i DOMINGO

*"Desgraciat l'home que no té una ceba i desgraciat el poble que no té ceballuts".
Mn. Garriga, "L'ermità de Samalús"*

Per trobar Joan Farell en el seu millor i perfecte encaix és en el seu conventet (lloc de treball, a casa seva, com el batejà el seu amic A. Masvidal) on hi està com peix a l'aigua...

Cal veure el que durant la seva vida ha anat recollint -i descobrint- i de la manera que cada cosa està adequadament col·locada, àdhuc classificada amb tots els ets i uts. És un home d'ordre, i aquest presideix cadascun dels seus actes. És un esperit inquiet, mogut per una dinàmica constant i indefallible. Ell és home de sense pausa i sense pressa i d'aquesta manera ha assolit fer molta feina i aquesta feina, ha estat ben feta, que és tant i més important.

No seria pas possible comptabilitzar les hores -anys i afanys- que ha dedicat a la seva complexa afeció, puix no és pas una la seva dèria, sinó més d'una. Caldrà anar-les descobrint, però per altra part cal pensar que encara ens en deixarem alguna...

Joan Farell és home que sap on posa els peus, que coneix el que trepitja. Observa, busca, pregunta, indaga i treballa en tot el que desperta la seva curiositat, que no és pas poca. I de tota aquesta dedicació, feta amb plena consciència i eficiència, en fa un recull i el transcriu, amb la seva cal·ligrafia clara i menuda, en les mil i una fitxes que té classificades, ordenades i ordinades. He dit només mil i una?... Ai las! Són més de 25 mil les que té en els seus arxivadors, els quals dona gust de veure.

Ell ha tingut la paciència i cura d'anar recollint un conjunt de locucions sobre diferents temes, i, a més: refranys, feines i oficis tèxtils, endevinalles, cançons de fima, ramaderia, dites sobre el treball i el treballador, de la història industrial de Sabadell, toponímia de Sabadell, modismes i frases, remeística popular, del menjar i del beure, i un llarg etc-etc. Ha fet una treball de recerca, de recuperació, d'aplegament, desbrossar, fins i tot, entre elles les incorreccions adherides o mutilades, i això no ha estat pas una tasca fàcil. Ben feixuga, certa-

ment, i per dur-la a terme cal tenir una **vocació franciscana**.

Amb un treball sobre locucions tèxtils catalanes -ric de contigut i extraordinàriament saborós- obtingué, brillantment, el grau de Doctor a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers Industrials de Terrassa, on el presentà i llegí en sessió pública l'any 1976. (Fou la primera tesi doctoral presentada en català a l'esmentada Escola). Tres anys després sortia publicat el llibre (1), el qual té un valor molt destacable.

Aquesta obra és "l'esforç d'un professional que al llarg de quasi mig segle ha viscut entre màquines, feines, matèries i obrers de tota condició i categoria". I crec necessari reproduir les pròpies paraules de l'autor en la seva justificació a l'esmentat llibre, puix ens informa d'aquesta vivència d'una manera força encuriosida.

"Vaig començar l'aprenentatge a cal Jepó Nou de Sabadell, al costat del meu pare. A mida que anava entrant en el coneixement de les feines i aprenent el lèxic de la fàbrica i els noms entranyablement curiosos de les peces de les mà-

quines, m'anava sentint més i més important. Vaig aprendre de nuar fils en les dues selfactines que llavors hi havia a cal Jepó, les últimes que van filar cotó a Sabadell. Els dos filadors que les manaven els dèiem de motiu El Noi Pepa i El Ripollet. Al seu costat vaig aprendre, encuriosit, els noms de moltes peces que formaven els complicats mecanismes d'aquelles màquines: el nas i ganxo, la boca de peix, els esclopets..."

I més endavant: "Mentrestant, al tint, En Quico i El Vermell, de la "màquina del blau", sucaven calmosament les madeixes amb el blau tina, que tanta bona fama havia donat al blau de cal Jepó".

"Vénen després uns anys d'estudi i, per fi, abans que la revolta de l'any 1936 tanqués el bell període de la meua joventut, la possessió d'un títol superior".

Ell, com ens diu més endavant, és testimoni, "de tots els canvis, innovacions, vicissituds i trasbalsos que s'han produït en les feines tèxtils al llarg de quasi mig segle. He vist desaparèixer totalment feines i vells oficis i també com es perdien els noms més escaients de màquines i mecanismes i de les seves peces. Tot quant fins llavors havia estat tradicional i familiar a l'obrador i a la fàbrica, era proscrit definitivament amb la introducció de les noves tecnologies i moderns sistemes de treball".

Joan Farell ha estat un testimoni ben vigent d'un període en el que s'han operat uns canvis ben radicals, en tots els aspectes. En aquests 50 anys la fisonomia de les coses, fins i tot bona part de la seva naturalesa i essència, han canviat. Aleshores, d'avant d'aquesta evolució que molts de nosaltres, per l'edat, hem viscut, i ells d'una manera ben paleta, cal preguntar-li:

-Et produeix més sentiment d'enyorança o bé d'admiració?

Pensa el que ha de constestar.

(1) "Locucionari Tèxtil Català" (1979) 348 pag.

-Produeix ambdues coses, tota vegada que hom ha vist el pas del progrés, el qual ens ha aportat uns milloraments en tots els aspectes. El nivell de vida, en general, en tots els ordres, ha evolucionat favorablement. Ha modificat substancialment moltes coses. A canvi, i això es produeix en tota modificació, s'han perdut d'altres i aquesta pèrdua es fa sentir i es fa enyorar.

Ell ha estat present en qualsevulla manifestació -i participació- de caire ciutadà, si bé en el caire cívico-cultural. Ha estat professor, durant 24 anys, a l'Escola Industrial i d'Arts i Oficis de Sabadell. Fou un dels fundadors de les Agrupacions Narcís Giralt, on impartí bona quantitat de curssets.

La seva activa participació en les tasques del Museu de Sabadell -avui Museu d'Història- ja s'inicià a l'any 1930, "quan vàrem obrir les portes per netejar-lo i obrir-lo al públic a l'any següent, per la Festa Major", explica. Arribà a ser-ne Director. Està, de sempre, lligat amb l'Associació de Pessebristes, de la que n'és president. És dels fundadors de la prestigiosa Fundació Bosch i Cardellach i un dels seus membres més dinàmics. N'ha estat sots-director durant deu anys.

Fou col·laborador de la revista *Alba*. Ha format part de la Comissió del 1r. Centenari de Sabadell Ciutat...

Farell és l'home actiu per naturalesa i convicció. No és de cap classe passiva, puix no encaixa amb el seu tarannà.

Davant d'aquest ventall de participació i compromís, haurà conegut i s'haurà relacionat amb un nombre de personatges sabadellencs. Cal preguntar-li:

-Destaquen alguns, si et plau.

Fa una breu pausa, i diu:

-Ferran Casablanca, Miquel Carreiras, Francesc Tiana, Joan Montllor i Pujal, Vicenç Renom i Costa, Mn. Ernest Mateu, Pau Vila -recentment traspassat- i d'altres, però faria llarga i al·trament injusta per omissions, la relació... Vull recordar, això sí, sense dir noms, i per fer justícia, a un bon estol de grans treballadors que amb el seu esforç personal, àdhuc familiar, endegaren indústries que donaren riquesa i nom a la ciutat... acaba dient.

***

Farell va néixer a Castellar del Vallès (1913) i des de l'edat d'onze mesos la família es trasllada a Sabadell, puix el seu progenitor és anomenat director de Cal Jepó. Ell d'aleshores ençà va arrelar fortament a aquesta ciutat que duu al seu escut una ceba -una ceba històricament discutida i discutible. Ell és dels de soca-arrel. Ha treballat a la ciutat i per la ciutat que tant estima i a la qual dedicà el seu primer llibre. Més prova filial, sobra.

Ha estat, de sempre, un home aimant de les tradicions i de conviccions sòlides i, per aquest tarannà, vull preguntar-li: -"Qualsevol temps passat ha estat millor?"

Em sonriu i endevino que aquesta intencionada -i pueril- pregunta la troba capciosa. La seva resposta la matisa de consideracions. Li demano que no em fugi d'estudi.

-Per mi, el millor temps fou "el meu Sabadell de l'any 1935". I això ho contesto al Qüestionari -es pronuncia.

En el fons d'aquesta resposta hi ha molta melangia. Un agredolç...

***

Convé dir que el seu camp de treball (vull referir-me al seu treball lliure) no s'ha limitat a la recerca, recopilació i ordenació solament de locucions tèxtils que han nodrit el seu llibre, sinó que s'ha estès a d'altres comarques per trobar-hi nous temes -vells temes en realitat. Hom sap que ha realitzat un exhaustiu i substanciós treball sobre "els traginers" (els que traginaven l'oli pels camins comarcals de la Segarra i el Solsonès) i un altre sobre "els forcaires" (el que fan -ja queden pocs- les forques per regirar, apilar i ventar el boll). Convé, doncs, demanar-li:

-Apart d'aquests treballs, tens, en cartera, alguna altra especialitat per esbrinar-ne la seva història?

-Fa molts anys he anat replegant un bon nombre de refranys catalans relacionats amb el tèxtil... Tu ja saps que la necessitat del vestir ve des de temps immemorial...

-Es un recull, -continua- que va pels dos mil refranys.

Davant d'aquesta persona tan inquiet, tan enterc, que transmet un dinamisme comunicatiu, i davant de tanta feina -i ben feta- que ha anat recollint i classificant en les seves anotacions, hom s'adona que la seva tasca ha estat ingent. Aquesta realitat, vulgues no vulgues, et fa pensar que si no hi haguessin esperits d'aquesta mena d'En Farell, restarien moltes coses per fer i, malauradament, ningú seria capaç, per manca d'iniciativa i afecció, d'emprendre uns camins que no donen ni pessetes ni glòria. Donen, això sí, una satisfacció íntima per al seu autor. Es la satisfacció de gaudi que experimenta Joan Farell davant d'aquesta forta vocació.

Qui el coneix li haurà sentit a dir que ell no acabarà mai la feina. És, certament, la divisa de la persona autènticament treballadora. Aleshores, hom vol preguntar-li:

-Alguna vegada t'has sentit defallit per alguna injustícia, per algun menyspreu que t'hagin fet i, per un moment has pensat tirar-ho tot pel Pedregar?

Clava els seus ulls amb els meus.

-He tingut de tot, com podras endevinar. Ara bé, és tan forta aquesta afecció que sento per les meves coses que quan tinc un entrebanc no em resta pas energia, ans al contrari, potser caldria dir que m'estimula a continuar amb més ímpetu, si cap.

I afegeix:

-Sempre he pensat que cal fer feina i, si no puc acabar-la jo, almenys quedarà un treball perquè altres el continuïn, el poleixin i l'acabin. Jo ja estic content d'haver-ho començat...

***

Ah! abans no em distregui de dir-ho: Farell, enginyer industrial, home que s'ha mogut entre màquines i sorolls, mai, mai ha escrit amb màquina d'escriure... Empra la ploma i el llapis. De sempre i només... Ara, continuo:

Té un pany de paret en el seu conventet on hi han col·locades un munt de peces i estris tots fets de fusta i, antics. I rústecs. Són plats, morters, collars i jous, fusos, culleres, mesures, vasos, escudelles, pintes per cardar i estamar, filoses, esquelles... Són estris fets a mà, per mans camperoles, de gent del camp, de pastors que feien els seus utensilis a base de rebaixar trossos de fusta... En té una bona varietat. I, moltes d'aquestes peces que ha anat recollint en el curs dels anys, tenen la seva anècdota. Posseix, també, una complet col·lecció de forques. Des de dues a dotze puntes o forcons, sobre les quals, com he dit abans, n'ha escrit un treball molt documentat i interessant i que algun dia caldrà veure editat. Compta amb algunes peces de terrissa i ceràmica populars, de casa nostra.

Està rodejat d'una biblioteca molt nodrida on pot abellir-se del plaer de l'estudi. Enmig d'aquest món, dins del seu conventet, desenvolupa una tasca franciscana no solament per ell, ensems per tots nosaltres. Mereix agrair-li.

***

Amb Joan Farell no s'acaba mai la conversa. Sempre en té alguna per dir. És un mai acabar. I no enfarfega perquè és simple d'exposició. Concret. Parla clar, pla i català.

Com a cloenda d'aquesta entrevista, vull valer-me d'algunes de les 1.142 locucions que figuren en el seu llibre esmentat, per aplicar-les al seu autor. (No crec necessari posar-hi el seu significat).

Joan Farell té "molt ordit en el teler". Adhuc té "tela per estona". Sap "tramar". I és dels que "no perd passada". "Sembla una llançadora". No hi ha pas cap dubte que "coneix el panyo". I ho fa "punt per punt". Ah! cal dir que no és pas dels de "donar sabó"...

Jo sí que, per avui, he acabat la trama...

PERFIL

Fa bona patxoca.
 "Més dret que un fus".
 Té una allissada de cabells canuts -i més
 d'una ceba al cap...
 Veu de baix.
 I no és ni baix ni alt: just.
 Recercador.
 Loqaç.
 Locucionari.
 És metòdic.
 Ordenador.
 Ordinador.
 És d'una activitat febril i fabril...
 I és dels de "la feina ben feta"...
 Ell és capaç de trobar una agulla en un paller...

questionari » proust«

-El principal tret del meu caràcter?
 -Fermesa, sinceritat i desinterès.
 -La qualitat que prefereixo en un home?
 -Honradesa i sinceritat.
 -La qualitat que prefereixo en una dona?
 -La d'estimar i la feminitat.
 -Allò que més estimo en els amics?
 -L'afecte sincer, sense fal·làcies, enveges ni enganys.
 -El meu principal defecte?
 -Tots el que tinc són principals, per això voldria no tenir-ne cap.
 -La meva ocupació preferida?
 -La que tinc.
 -El meu somni de benestar?
 -Deixar la professió, per dedicar-me a l'afeció.
 -Quina fóra la meva pitjor desgràcia?
 -Veure morir algú de la meva família.
 -Què voldria ser?
 -Un xic més bo del que sóc.
 -On desitjaria viure?
 -En el meu Sabadell de l'any 1935.
 -Quin color prefereixo?
 -El blau.
 -Quina flor prefereixo?
 -La de qualsevol lliri boscà.

-Quin ocell prefereixo?
 -La tòrtora.
 -Els meus autors preferits en prosa?
 -Els clàssics catalans, Ruyra, Pla, M. Brunet, Maragall, etc.
 -Els poetes preferits?
 -No puc destriar-los, hi sóc poc afecionat.
 -Els herois de ficció?
 -Sóc home de realitats, les ficcions m'embarassen.
 -Les meves heroïnes de ficció favorites?
 -Recorda el que acabo de dir.
 -Els meus compositors preferits?
 -Beethoven, Mozart, Bach, Falla, Turina, etc.
 -Els pintors predilectes?
 -Molts, però just fins els seu darrer quadre d'abans del professionalisme.
 -Els meus herois de la vida real?
 -Tots-aquells que d'una manera o altra s'han sacrificat pels altres.
 -Les meves heroïnes històriques?
 -Les mares i esposes de tot temps.
 -Els noms que prefereixo?
 -Els senzills i més de casa nostra.
 -Què detesto més que res?
 -La mentida, l'enveja, la vanitat i la

manca de caritat.
 -Quins caràcters històrics menyspreo més?
 -Tots els que han atemptat contra la nostra pàtria.
 -Quin fet militar admiro més?
 -Cap.
 -Quina reforma admiro més?
 -Aquella que més ha contribuït a millorar el benestar i la salut de la humanitat.
 -Quins dons naturals voldria tenir?
 -Els d'una més llarga vida, per poder-me dedicar a tot allò que més em plau i em fa feliç.
 -Com m'agradaria morir?
 -En la pau de Déu, en el bon record dels homes i voltat de tots aquells que més estimo i més m'estimen.
 -Estat present del meu esperit?
 -Preocupat pel futur de la nostra Catalunya.
 -Fets que m'inspiren més indulgència?
 -L'avenir i la frustració de la joventut.
 -El meu lema?
 -Treballar pels altres i pel meu poble.
 -(No acabaràs pas la feina!...)